

Bilaga O4

Uppföljning lex Sarah 2025

Årsrapport lex Sarah 2025

Bakgrund

Södermalms stadsdelsförvaltning redovisar arbetet med lex Sarah till nämnden två gånger per år. Detta görs i bilagor till tertialrapport 2 och verksamhetsberättelse.¹ I tertialrapport 2 ges en statusredovisning för första halvåret medan bilagan till verksamhetsberättelsen även redovisar trender mellan åren och analyser av helårets arbete med lex Sarah.

Lex Sarah är samlingsnamnet för den skyldighet verksamma inom socialtjänst har att rapportera, utreda och åtgärda missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden i verksamheten. Bestämmelserna finns i socialtjänstlagen (SoL) och i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

Lex Sarah ska säkerställa att enskilda får insatser av god kvalitet och skyddas från missförhållanden. På Södermalm är lex Sarah en integrerad del i det systematiska kvalitetsarbetet och förvaltningen har ett lex Sarah-team som arbetar med utredning, uppföljning, utbildning och utveckling av lex Sarah. Teamet har medlemmar från sociala avdelningen, avdelningen för äldreomsorg samt stab- och kansli. Lex Sarah-teams arbete ligger väl i linje med stadens kvalitetsprogram och stadens riktlinjer där det framgår att den som gör lex Sarah-utredningar bör uppfattas som så neutral och opartisk som möjligt.² Genom det systematiska kvalitetsarbetet kan planering, utförande, uppföljning, analys och åtgärder användas både i det strategiska lex Sarah-arbetet och praktiskt i verksamheterna. Genom öppenhet och god intern dialog kan arbetet bli kvalitetsdrivande för flera avdelningar.

Rapport enligt lex Sarah

Alla anställda, uppdragstagare, praktikanter eller motsvarande under utbildning och deltagare i arbetsmarknadspolitiskt program inom SoL- och LSS-verksamhet har skyldighet att rapportera

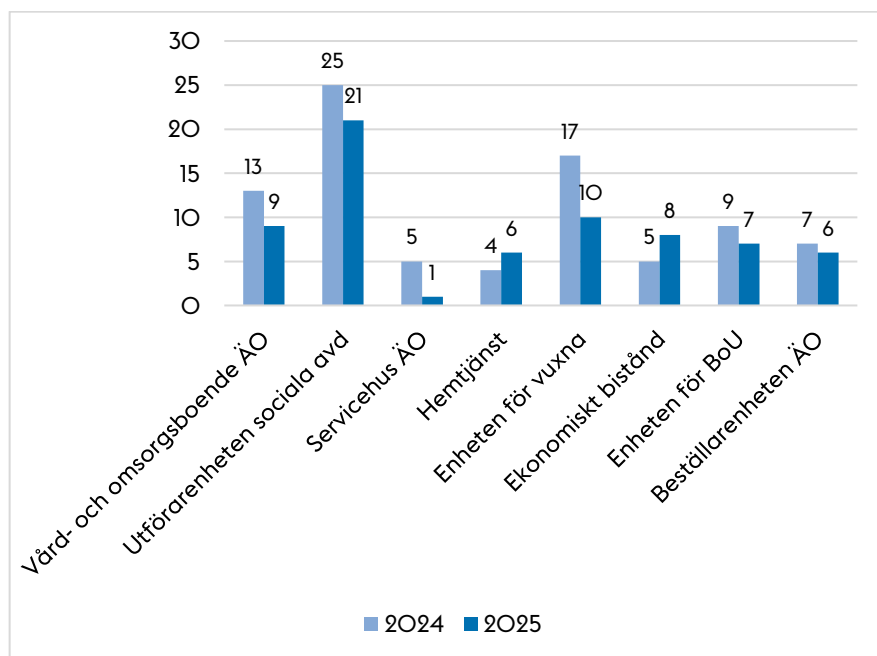
¹ Beslut om redovisning två gånger per år fattades i samband med verksamhetsplan 2015

² Riktlinjer för lex Sarah: 11.9 Rutiner för jäv och liknande situationer

missförhållanden.³ Utöver skyldigheten att rapportera är lex Sarah en bra möjlighet för medarbetare att bidra till god kvalitet i den egna verksamheten. Södermalms stadsdelsförvaltning strävar efter en tillåtande avvikelsekultur där medarbetare och chefer ska känna sig trygga att rapportera. Det är väl förankrat i organisationen att det är avvikelserna eller missförhållandet som utreds och att utredningen görs på system-/organisationsnivå. Ingen letar syndabockar och ett av de viktigaste förhållningssätten är öppenhet.

År 2024 var Södermalm den stadsdelsnämnd i Stockholms stad som rapporterade och utredde flest lex Sarah, så var det även 2022 och 2023 vilket kan ha flera orsaker.⁴ Södermalm är en stor nämnd med relativt omfattande av verksamhet i egen regi. Förvaltningens tillåtande avvikelsekultur och aktiva arbete för att säkerställa en god kännedom om lex Sarah kan också antas påverka rapporteringsgraden.

2025 har antalet lex Sarah-rapporter minskat i förvaltningen, från 85 till 68 stycken. Det blir viktigt att följa rapporteringsmönstret under 2026 för att ta reda på om det minskade antalet rapporter beror på en generell kvalitetshöjning i verksamheterna eller om det den tillåtande avvikelsekulturen försämrats på ett sätt som kräver förvaltningsövergripande insatser. Nedan framgår fördelningen mellan verksamhetsområdena samt antalet rapporter under år 2025 jämfört med 2024. De mörkare staplarna avser 2025.

³ SOSFS 2011:5 2 kap. 1 §

⁴ Uppföljning av stadens lex Sarah-rapportering år 2024 som genomförs av socialnämnden och äldre- och funktionsnäringsnämnden

Extern regi

Yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet med allmänt inriktade insatser inom socialtjänsten som bedrivs på uppdrag av en kommun ska informera beställande nämnd om inkomna lex Sarah-rapporter.⁵

Förvaltningen har fått information om 13 lex Sarah-utredningar som genomförts i enskild regi och entreprenadverksamhet under året.

Fortbildning medarbetare

Den som omfattas av skyldigheten att rapportera missförhållanden och risker för missförhållanden ska få information om detta när hen börjar en anställning, ett uppdrag, en praktikperiod eller liknande. Informationen ska därefter ges återkommande.⁶ För att säkerställa att medarbetare och chefer har tillräcklig kunskap kring lex Sarah ska alla medarbetare inom SoL- och LSS-verksamhet genomföra Stockholms stads gemensamma webbutbildning. Under året har 49 genomförda utbildningar registrerats i utbildningsplattformen. Alla ska också få Södermalms särskilda broschyr med information om lex Sarah. Vidare erbjuder lex Sarah-teamet fortbildning kring lex Sarah. Under 2025 har fem fortbildningstillfällen à två timmar genomförts varav två för handläggare, två för utförarpersonal och ett för chefer. Totalt 121 medarbetare och 16 chefer deltog på fortbildningstillfällena som hölls i förvaltningens egna lokaler i februari och mars med lex Sarah-teamet som utbildare.⁷ Utvärdering av utbildningstillfällena visar att 98 procent av deltagarna tyckte att de var mycket eller ganska bra och att 90 procent tyckte att deras kunskap om lex Sarah ökat.

Fortbildning lex Sarah-utredare

För att säkerställa att förvaltningens lex Sarah-utredningar håller tillräckligt hög kvalitet söker lex Sarah-teamet ständigt förbättra arbetssättet. Under 2025 har detta arbete främst bedrivits internt men medlemmarna i teamet även deltagit på Stockholms stads nätverksmöten för lex Sarah-utredare. Lex Sarah-teamet har möten varannan vecka och har haft en planeringsdag under året. Teamet fick då 1 ½ timmes extern handledning av utbildningsanordnaren Kommunlex. I övrigt var fokus på planeringsdagen var att kvalitetssäkra utredningsprocessen och vidareutveckla förvaltningens egna lex Sarah-utbildningar.

Lex Sarah-teamet har haft en vakans mellan försommaren och senhöst men är sedan oktober fulltaligt. Teamet har också en

⁵ SOSFS 2011:5 4 kap. 1 §

⁶ SOSFS 2011:5 2 kap. 2 §

⁷ I siffran ingår även nio studenter med verksamhetsförlag utbildning (VFU) på Södermalms stadsdelsförvaltning som erbjöds möjligheten att delta

överlappande resurs mellan november 2025 till februari 2026. Därefter består lex Sarah-teamet åter av sju personer. Samtliga lex Sarah-utredare arbetar till största delen med andra arbetsuppgifter på sin respektive avdelning. Den totala ordinarie personalresursen i lex Sarah-teamet beräknas till 1,5 heltidstjänst.

Ständiga förbättringar

På Södermalm strävar vi efter en tillåtande avvikelsekultur där misstag och brister används för att utveckla verksamheterna framåt. Det senaste året har antalet lex Sarah-rapporter minskat med cirka 20 procent i förvaltningen. Det är för tidigt att bedöma om minskningen beror på en generell kvalitetshöjning i verksamheterna eller om den tillåtande avvikelsekulturen försämrats på ett sätt som kräver förvaltningsövergripande insatser.

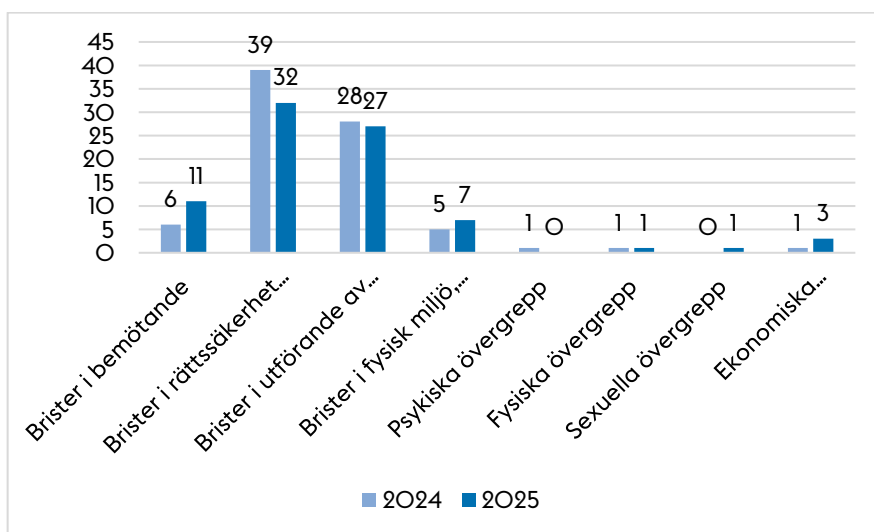
Under 2025 har flera verksamheter som drivits på entreprenad återgått i kommunal regi. Det borde leda till fler lex Sarah-rapporter, men så har det inte blivit. Detta tyder på att kunskapen och/eller viljan att rapportera behöver stärkas i förvaltningen. Ett annat utvecklingsområde är att förkorta utredningstiden för lex Sarah. Om rapporterande verksamhet upplever att utredningen tar lång tid kan motivationen att rapportera minska då det blir svårare att använda resultat av utredningen i det systematiska kvalitetsarbetet. Under året har utredningstiden varit cirka 80 dagar vilket inte är uppfyller Socialstyrelsens föreskrifter om skyndsamt utredning. Det finns flera anledningar till att utredningarna tagit lång tid, till exempel personella resurser i lex Sarah-teamet, att rapporterande verksamheter har svårt att finna tid för utredningsmöten samt att beslut på utredningar också kan ta tid. Förvaltningen strävar efter att korta tiden från rapport till beslut. Under 2026 är ambitionen att komma närmare 60 dagar och frågan kommer diskuteras i olika ledningsgrupper.

Intern kontroll

Lex Sarah hanteras i nämndens väsentlighets- och riskanalys för att säkra kvaliteten. Genom systematisk riskhantering kan missförhållanden som drabbar enskilda förebyggas, upptäckas och åtgärdas. Åtgärder och systematiska kontroller av lex Sarah-arbetet har genomförts enligt plan och risknivån sådan att det inte behövs särskilda åtgärder. Däremot behöver den förebyggande hanteringen pågå löpande i det ordinarie arbetet, den tillåtande avvikelsekulturen upprätthållas och utredningarna behöver genomföras så skyndsamt som möjligt.

Utredning enligt lex Sarah

På Södermalm används lex Sarah-utredningarna i förvaltningens arbete med ständiga förbättringar samt för att säkerställa rättssäkerhet, likställighet och kontinuitet. Genom att utreda och åtgärda brister skapas större trygghet och högre kvalitet i verksamheten till gagn för enskilda Södermalmsbor. Ett viktigt förhållningssätt i lex Sarah-arbetet är Stockholmarnas fokus. I diagrammet nedan framgår vilka olika typer av missförhållande som enskilda drabbats av i förvaltningens egen regi.⁸ Skillnaden mellan år 2025 och 2024 framgår också, de mörkare staplarna avser 2025.

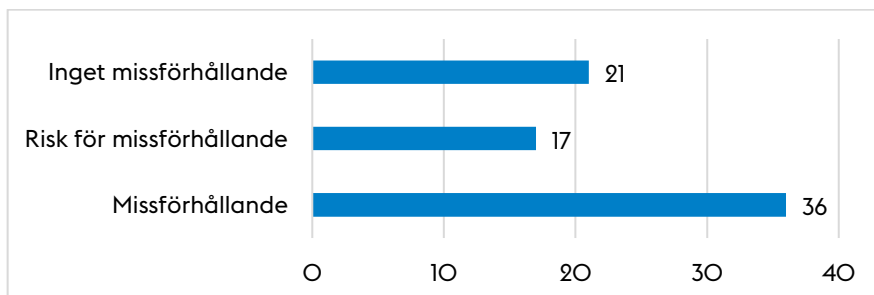

Inom Södermalms stadsdelsförvaltningen utreds alla lex Sarah-rapporter av lex Sarah-teamet. Utredningen görs i stadsgemensamma mallar och ska ge underlag så att delegaten kan avsluta utredningen med ett beslut. Enligt delegationsordningen är det avdelningschef på avdelningen för äldreomsorg respektive sociala avdelningen som fattar beslut att avsluta lex Sarah-utredningar. Samtliga beslut anmäls till nästkommande nämnd. De beslut som kan fattas är att:

- Det inte var ett missförhållande eller en påtaglig risk för missförhållande.
- Det var ett missförhållande eller en påtaglig risk för missförhållande.
- Det var ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande och ska anmälas till Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

⁸ Ett rapporterat missförhållande kan bestå av flera typer av brister och/eller övergrepp. Typen av missförhållande som utredningen visar är därför vara fler än antalet beslut som fattats. Ett rapporterat missförhållande visar sig ibland inte vara ett missförhållande efter utredning. I statistiken redovisas typen av missförhållande som utretts.

Nedan framgår vilken typ av beslut som fattats under 2025.

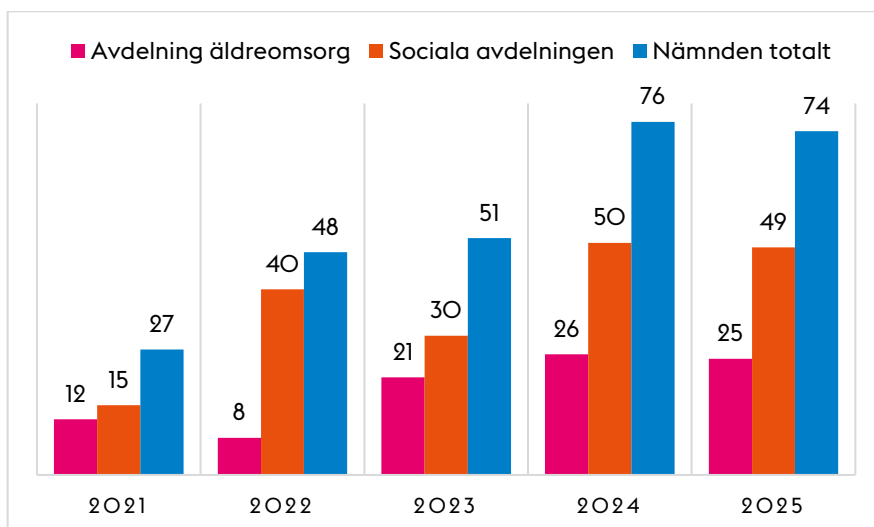

Extern regi

Förvaltningen har fått information om att 13 lex Sarah-utredningar genomförts i enskild regi och annan förvaltning. Av dessa avser åtta äldreomsorg, fyra funktionsnedsättning och en barn och ungdom. Två har anmälts till IVO, varav ett missförhållande har bedömts som allvarligt och ett har bedömts vara risk för allvarligt missförhållande. I tre av extern regis utredningar blev bedömningen att det inte rörde sig om ett missförhållande eller risk för missförhållande. I övriga har beslut inte fattats ännu. Det är den externa verksamhet som utreder enligt lex Sarah som fattar beslut om att anmäla till IVO.

Trend lex Sarah

Förvaltningen har statistik på antalet beslut i lex Sarah-utredningar sedan år 2018. Statistiken visar att antalet beslut minskade successivt mellan 2018 och 2020, som lägst var antalet beslut 17 stycken. Från 2021 till och med 2024 har antalet beslut ökat för att sedan ligga på ungefär samma nivå 2025. Det är dock viktigt att notera att under 2025 har antalet rapporter minskat även om antalet beslut ligger relativt lika. Värt att notera är också att 18 av de beslut som fattades under året rör rapporter som gjorts 2024. Nedan redovisas antalet beslut som fattats i lex Sarah-utredningar de fem senaste åren.

Analys

Liksom föregående år finns en kraftig övervikt av lex Sarah-rapporter från egen regi-verksamheter som rör de två kategorierna *brister i rättssäkerhet i handläggningen och genomförandet* samt *brister i genomförandet*. Detta är förväntat då myndighetsutövning och utförande av beslutade insatser är den största delen av enskildas kontakt med socialtjänst, äldreomsorg och LSS-verksamhet. För att komma tillrätta med de brister som uppstår behöver anledningen till att de uppstår åtgärdas. Socialstyrelsen ger förslag på bakomliggande orsaker att utreda och dessa är också grunden i stadens mall för lex Sarah-utredningar.

Förvaltningens analys av de missförhållanden som rapporterats inom förvaltningen görs nedan under samma rubriker som används i Socialstyrelsens handbok kring lex Sarah.

Kommunikation och information

För att uppnå god kvalitet krävs god kommunikation och information med den enskilde men också med interna och externa parter. Samverkan behöver vara god och dokumentationen kring enskilda tydlig. 2025 års lex Sarah-utredningar visar att det funnits brister i dokumentationen som påverkat enskilda negativt både på myndighets- och utförarsidan. Det har i vissa fall inneburit risk för missförhållande eller missförhållande och i andra fall har bristen varit att betrakta som en avvikelse. Vidare finns lex Sarah-utredningar som visar att kommunikationen och samverkan mellan myndighets- och utförarsidan brustit och att detta inneburit att enskilda utsatts för missförhållande. Exempelvis har inte insatser kommit igång som tänkt och olika funktioner inte informerat varandra om enskildas förändrade behov.

Utbildning och kompetens

Lex Sarah-utredningar görs alltid på organisations-/systemnivå och syftet är aldrig att peka ut en anställd som den bakomliggande orsaken. Det är arbetsgivaren som ska säkerställa att alla medarbetare har möjlighet och förmåga att utföra det arbete hen är anställd för. Medarbetare och chefer med rätt kompetens och personlig lämplighet är grundläggande för att enskilda ska få handläggning, stöd och omvårdnad av god kvalitet.

2025 års lex Sarah-utredningar visar att medarbetarna till största del har formell kompetens för att handlägga olika ärendetyper och utföra olika insatser. Utredningarna visar också att missförhållanden främst har uppstått av misstag eller på grund av medarbetares bristande lämplighet, inte på grund av bristande erfarenhet av arbetet.⁹ I utredningar som visat på brister i lämplighet står enskildas och medarbetares rättigheter ibland emot varandra vilket är en utmaning för organisationen att hantera. Exempel på bristande lämplighet är att rutiner inte följs trots att de är kända, att medarbetare väljer att inte utföra vissa arbetsuppgifter som rör enskilda eller att enskilda bemöts på ett kränkande sätt.

Processer och rutiner

SoL- och LSS-verksamheter är skyldiga att bedriva verksamhet i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter SOSFS 2009:11. Arbetet ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och kvalitetssäkras. Detta innebär att det ska finnas tillräckliga och väl förankrade processer och rutiner som stöd för medarbetare och chefer. Det innebär också att det ska finnas tillräcklig uppföljning och kontroll av arbetet som bedrivs.

2025 års lex Sarah-utredningar visar att det uppstått brister i enskildas handläggningsprocesser som inneburit att hen fått vänta onödigt länge på beslut. Beslut har också skickats fel vilket inneburit risker kring sekretess. Vidare finns ett utvecklingsområde när det gäller avvägningen när handläggare ska söka upp enskilda mera aktivt i förebyggande syfte, framförallt inom beroendevård och socialpsykiatri där några lex Sarah-rapporter rört dödsfall. I utredningarna har dödsfallen inte kunnat härledas till socialtjänsten men det är en viktig fråga för organisationen att hantera. I utförande verksamhet har lex Sarah-utredningarna främst handlat om att insatser inte utförts eller att enskilda inte blivit bemötta på ett bra sätt.

⁹ Erfarenhet = tid i yrket

Flertalet utredningar visar att det till största del finns processer och rutiner men att dessa inte alltid är fullt ut implementerade. Ibland har det skett rena misstag som påverkat enskilda negativt men som inte är missförhållanden enligt lex Sarah. Flera utredningar har också visat att följsamheten brister, det vill säga medarbetare känner till rutiner men väljer att inte följa dessa. Att medvetet frångå rutiner kan ibland vara korrekt om det är ett professionellt ställningstagande utifrån den enskildes bästa, men lex Sarah-utredningarna visar att det sällan rört sig om detta.

Omgivning och organisation

Södermalms stadsdelsförvaltning har en avdelning för äldreomsorg och sociala avdelningen som består av individ- och familjeomsorg samt funktionsnedsättning. Chefsstrukturen består av avdelningschef, områdeschef och enhetschef. Som stöd finns bland andra samordnare och gruppleddare. Förvaltningen har en stor andel verksamhet i egen regi och det finns god samlad kompetens både bland chefer och medarbetare. 2025 års lex Sarah-utredningar visar att det finns fortsatt behov av ett nära ledarskap. Flera utredningar visar att brister och missförhållanden uppstått i samband med vakanser i verksamheterna, både när det gäller medarbetare och chefer.

Nämnden tagit tillbaka flera verksamheter som legat på entreprenad och inom dessa har det initialt funnits utmaningar i organisationen. Verksamheter som återgått i egen regi har även behov av att öka kunskapen kring lex Sarah.

Teknik, utrustning och apparatur

Den fysiska miljön, välfärdsteknik och tekniska hjälpmedel är av stor vikt för att uppnå god kvalitet. Medarbetare ska ha tillräcklig kunskap för att kunna använda teknik, utrustning och apparatur på rätt sätt. Tekniken behöver vara driftssäker och möta de behov som finns. Vidare ska lokalerna vara anpassade efter den verksamhet som bedrivs i dem. År 2025 genomfördes flera lex Sarah-utredningar i verksamhet där det var svårt att upprätthålla sekretessen på grund av dålig isolering mellan olika rum, ett problem som nu är åtgärdat. Lex Sarah-utredningarna visar att teknik, utrustning och apparatur generellt fungerat väl men att det också har inträffat att hjälpmedel använts på fel sätt.

Andra bakomliggande orsaker

Andra organisationer och verksamheter än på avdelningen för äldreomsorg och sociala avdelningen kan ibland påverka kvaliteten i handläggning, stöd och omsorg. 2025 års lex Sarah-utredningar visar att region Stockholm, förvaltningens reception och olika fastighetsägare påverkat kvaliteten. Det har rört sig om

fördröjningar i orosanmälningar, dörrar som gått i baklås och brev som lämnats ut till fel person.

Anmälan till IVO

Om ett missförhållande varit allvarligt eller om det funnits en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande ska detta anmälas till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Södermalms stadsdelsnämnd har inte anmält något allvarlig missförhållande, eller risk för allvarligt missförhållande till IVO under året. Förvaltningen har fått information om tre anmälningar till IVO från utförare i extern regi.